

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Класичного приватного університету
д.е.н., професору Трохимець О.І,

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора економічних наук, професора

Дуки Анастасії Петрівни

на дисертаційну роботу **Голубєва Олександра Володимировича** на тему

**«Державне регулювання розвитку соціального підприємництва в
національній економіці»,**

подану на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 051 «Економіка»

Уважне вивчення і аналіз дисертаційної роботи Голубєва Олександра Володимировича на предмет актуальності її теми, обґрунтованості, достовірності, новизни наукових положень, висновків і пропозицій, значущості для науки і практики, оцінки змісту і завершеності, дотримання вимог доброчесності, повноти викладу результатів у наукових публікаціях дають підстави сформулювати наступні висновки.

1. Актуальність обраної теми дослідження, її зв'язок з науковими програмами та тематикою

Соціальна стабільність суспільства значною мірою залежить від ступеня вирішеності в країні соціальних проблем, якості надання соціальних послуг. У контексті вирішення цих завдань сучасна світова тенденція передбачає делегування частини державних соціальних функцій недержавним організаціям та суб'єктам підприємництва. В Україні поступово відбувається поширення підприємництва на соціальну сферу та поява соціально

відповідального бізнесу, хоча ці процеси носять фрагментарний характер, перебувають на початковій стадії розвитку, а під егідою соціального підприємництва здебільшого відбувається надання платних соціальних послуг. Між тим, держава повинна бути природно зацікавлена в розвитку соціального підприємництва, якщо в ній розвивається соціально-орієнтована ринкова економіка, оскільки бізнес приймає на себе частину реалізації соціальних функцій. Відповідно, розширення сфер виконання українським бізнесом соціальних функцій потребує ефективного застосування прямих і непрямих методів державного регулювання та державної підтримки розвитку соціального підприємництва. Це вимагає формування нової сучасної соціально-орієнтованої парадигми державного управління, здатної забезпечити консенсус та ефективне виконання соціальних функцій усіма учасниками в тріаді «влада (державні органи) – бізнес і підприємство – громада (громадяни та інституції громадянського суспільства)». Звісно, зі структурного погляду така тріада досить умовна, оскільки громада (як первинна суспільна ланка) у широкому сенсі містить і представників державної влади, і суб'єктів підприємництва. Їх доцільно розглядати у єдності інтересів, окремі складові якої повинні взаємно забезпечувати ефективну життєдіяльність один одного. Держава при цьому повинна взяти на себе функції регулювання, координації та підтримки суб'єктів підприємництва, діяльність яких орієнтована на вирішення соціальних проблем громадян, сімей та груп осіб, які потребують допомоги та підтримки, залежно від життєвих обставин.

З огляду на це дисертаційну роботу Голубєва О.В. варто вважати своєчасною та актуальною. Дисертація містить суттєві напрацювання щодо формування дієвої моделі державного регулювання соціального розвитку для досягнення належного рівня добробуту населення та сприяє удосконаленню регулювання розвитку соціального підприємництва в національній економіці.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до планів наукових досліджень Класичного приватного університету, зокрема вона є складовою науково-дослідних робіт за темами «Розвиток національної економіки в контексті сучасної економічної теорії» (Державний реєстраційний номер: 0116U000798) та «Формування механізмів стабілізації функціонування промислових підприємств на засадах антикризового управління» (Державний реєстраційний номер: 0121U111281).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і пропозицій, сформульованих у дисертації

Представлена дисертаційна робота є цілісним, завершеним дослідженням. Її структура та зміст виважені й логічно побудовані, що дало змогу усебічно розкрити авторський концептуальний підхід до розуміння необхідності та змісту соціального підприємництва, важливості його державного регулювання через, зокрема, теоретичне обґрунтування можливостей застосування сучасної концепції державного регулювання у вдосконаленні і трансформації відповідних моделей регулювання соціального підприємництва з метою досягнення належного рівня добробуту громадян; формування методик оцінювання сучасного стану вирішення соціальних проблем суспільства, розробку методів оцінки соціальної стабільності та соціальної вразливості для подальшого визначення перспективних напрямів, засобів і механізмів регулювання розвитку соціального підприємництва.

Достовірність і обґрунтованість сформульованих у дисертації положень, висновків і пропозицій базуються на використанні основних методів наукового пізнання й підтверджуються публікаціями автора у вітчизняних наукових фахових виданнях, в тому числі у виданні категорії «А», доповідями на наукових конференціях національного та міжнародного рівня. Достовірність

отриманих у дисертаційній роботі результатів та їхня повнота підтверджується також результатами опрацювання значної кількості використаних джерел, оброблення статистичних даних, апробацією результатів дослідження, про що свідчать представлені у дисертаційній роботі документи.

Чітка постановка мети та наукових завдань роботи дозволили автору достатньо зрозуміло викласти власне бачення щодо напрямів, засобів та механізму державного регулювання розвитку соціального підприємництва, спираючись на кращі світові практики.

Структурно та за обсягом дисертаційна робота є збалансованою, має логічну будову і представлена комплексом теоретичних положень, науково-методичних підходів та практичних рекомендацій стосовно розкриття мети дослідження. Сформульовані мета і завдання узгоджені з предметом та об'єктом дослідження.

Викладені у дисертаційній роботі Голубева О.В. пропозиції та рекомендації свідчать про логічність та послідовність дослідження, характеризуються завершеністю.

Результати аналізу змісту дисертаційної роботи дають змогу зробити висновок про достатню аргументованість та достовірність положень, висновків та пропозицій дисертаційної роботи.

3. Достовірність та наукова новизна одержаних результатів

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дослідженні, стали логічним завершенням проведеного здобувачем наукового пошуку розв'язання проблем згідно з поставленою метою і завданнями дослідження. Його результати мають теоретичну цінність і практичне значення у частині формування науково обґрунтованої концепції державного регулювання розвитку соціального підприємництва, розроблення методичного забезпечення формування моделі державного регулювання та стратегії

розвитку соціального підприємництва в економіці України. Автором отримані наукові результати та висновки, які характеризуються науковою новизною.

До найбільш вагомих і системних, з погляду опонента, нових наукових результатів дисертаційної роботи можна віднести наступні:

По-перше, це розроблення концептуальних засад формування моделі регулювання розвитку соціального підприємництва в національній економіці на основі упорядкування і комплементарного поєднання теоретичних положень розуміння понятійно-категоріального ряду щодо мети дослідження з практичними механізмами практичного застосування обґрунтованих понять. У цій частині автором конкретизовано низку дефініцій: «соціальне підприємництво» (с. 53), «державне регулювання розвитку соціального підприємництва» (с. 83), «потенціал соціального підприємництва» (с. 149-150), що дало змогу системно підійти до можливостей вирішення соціальних проблем в суспільстві за рахунок активізації соціального підприємництва.

По-друге, на рівні удосконалення методичних підходів до державного регулювання, заслуговують на увагу розроблені автором методики обчислення індикаторів соціальної стабільності (с. 197) та соціальної вразливості (с. 200), забезпечення вибору стратегій розвитку соціального підприємництва та формування відповідної моделі його регулювання в національній економіці (с. 196, с. 206).

Це також застосування авторського підходу до комплексного дослідження соціальних процесів, що дало змогу виокремити на рівні країни типи моделей та стратегій регулювання розвитку соціального підприємництва (с. 195-197, с. 200-206, с. 209-211).

По-третє, це сукупність науково-практичних підходів до державного регулювання розвитку соціального підприємництва, що в сукупності дають змогу не лише активізувати таку діяльність у соціальній сфері, але й сформувати належне інституційне середовище в країні щодо забезпечення

належного рівня добробуту населення та запобігання прояву негативних наслідків появи соціальних проблем.

У цій частині вартують уваги пропозиції автора стосовно конкретизації заходів розроблення стратегій розвитку соціального підприємництва з позицій державної участі у процесі забезпечення регулювання розвитку соціального підприємництва (с. 209-211); систематизація зарубіжного досвіду регулювання соціального підприємництва для його імплементації й створення сприятливих умов розвитку соціального підприємництва (с. 231-233, 244-245); визначення принципів та формування векторів регуляторного впливу щодо запобігання поширення негативних наслідків соціальних проблем та застосування заходів комплексної підтримки розвитку соціального підприємств, обґрунтуванню стратегічних пріоритетів його розвитку та умов інституційного середовища (п. 3.2).

Усі перелічені напрями дозволять суттєво поглибити практичні напрями державного регулювання розвитку соціального підприємництва в національній економіці.

4. Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання

Теоретична значущість дослідження полягає у поглибленні як теоретичних, так і науково-методичних засад державного регулювання розвитку соціального підприємництва в національній економіці задля забезпечення його дієвості за сучасних умов розвитку.

Переважає більшість сформульованих у роботі науково-практичних пропозицій є обґрунтованими та знайшли застосування у діяльності окремих установ та організацій, що підтверджується відповідними документами.

Зокрема, науково-прикладні результати дисертації були використані при розробці пропозицій з підготовки методичних обґрунтувань з організації

внутрішньої політики ідентифікації проєктів соціального підприємництва задля активізації розвитку системи кредитної кооперації шляхом (довідка №15/11/22-3 від 15.11.2022 р. КС «Освіта» Київського національного університету імені Тараса Шевченка); при виконанні науково-дослідної роботи у Класичному приватному університеті за темами «Розвиток національної економіки в контексті сучасної економічної теорії» (Державний реєстраційний номер: 0116U000798), «Формування механізмів стабілізації функціонування промислових підприємств на засадах антикризового управління» (Державний реєстраційний номер: 0121U111281) (акт впровадження № 833 від 08.09.2022); при розробленні науково-практичних пропозицій ГО «Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій» із забезпечення ефективності функціонування суб'єктів господарювання у сфері соціального підприємництва у правовому полі (довідка №23/11/2022-1двп від 23.11.2022).

5. Оцінка змісту та завершеності дисертації, її відповідність встановленим вимогам щодо оформлення

Тема дисертації, її зміст та отримані результати відповідають спеціальності 051 «Економіка» в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». Назва дисертації адекватно відображає її зміст, кореспондується із об'єктом, предметом та метою дослідження.

Досягненню мети сприяє послідовне розв'язання логічно несуперечливих проміжних завдань. Зміст та внутрішня концептуальна єдність цих завдань знаходить відповідне відображення у структурі дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків до розділів та загального висновку, списку використаних джерел до розділів, додатків. Здобувач відносно пропорційно розподілив викладений матеріал між структурними елементами роботи. Висновки за окремими розділами та

загальні висновки корелюють із викладеним основним матеріалом й відображають концептуальну сутність і новизну дисертації.

Оцінка змісту дисертації за наявністю достатніх наукових результатів дає підстави для висновку, що вона є завершеною, самостійно виконаною науковою роботою, в якій здобувачу вдалося досягти поставленої мети й розв'язати низку окреслених завдань.

Порівняльний аналіз анотації та основних положень дисертації Голубєва О.В. засвідчує їх повну відповідність. Анотація не містить інформації, яка б була відсутня у тексті дисертаційної роботи. Дисертація загалом відповідає чинним нормативним вимогам України щодо оформлення, які ставляться до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Дисертація та оприлюднена анотація оформлені відповідно до вимог, встановлених МОН України.

6. Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових публікаціях

За темою дисертації опубліковано 11 наукових праць загальним обсягом 5,28 авт. арк., з яких особисто автору належить 3,32 авт. арк., у тому числі:

- стаття у фаховому виданні України категорії «А», що входить до міжнародної наукометричної бази Web of Science;
- 1 одноосібний розділ у колективній науковій монографії;
- 4 статті у наукових фахових виданнях України, з яких 3 одноосібні;
- 5 праць апробаційного характеру (розробки автора доповідались на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях).

Профіль видань і зміст наукових праць відповідають встановленим вимогам щодо повноти висвітлення отриманих результатів дисертаційного дослідження на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

7. Відповідність тексту дисертації вимогам академічної доброчесності

Аналіз тексту дисертації, а також публікації здобувача свідчать про відсутність ознак порушення здобувачем ступеня доктора філософії вимог академічної доброчесності. Зокрема, дисертаційна робота містить належні посилання на джерела інформації у випадку використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; відповідає нормам законодавства про авторське право і суміжні права; відображає прагнення автора надати достовірну інформацію про результати власної наукової діяльності, використанні методики досліджень та інформаційні ресурси.

8. Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Оцінюючи дисертаційне дослідження в цілому позитивно, можна вказати на певні дискусійні положення та висловити зауваження і пропозиції:

1. Дослідження досвіду регулювання соціального підприємництва (п.2.1) більше стосується питань функціонування даного виду діяльності у розвинених країнах, потребує більш ретельного виокремлення інструментів регулювання, а також орієнтований більшою мірою на досвід розвинених країн Європи. На думку опонента, робота значно була б посилена розкриттям позитивних прикладів регуляторної політики активізації соціального підприємництва у країнах постраданського простору, а також розвинених країн Сходу.

2. Потребує доопрацювання формалізація механізму регулювання розвитку соціального підприємництва (рис. 3.7 дисертації, с. 244) в частині конкретизації його основних елементів (органів регулювання, відповідних їм засобів державного впливу та об'єктів впливу) з наступним розкриттям у тексті конкретизації повноважень відповідних існуючих органів щодо

виявлення причин, аналізу сприятливості середовища для бізнесу. Це дало б змогу чітко побачити сферу взаємоузгодження існуючих повноважень державних органів у сфері сприяння розвитку соціального підприємництва при використанні партнерської моделі регулювання.

3. Суттєво посилило б практичну значущість одержаних результатів застосування більшого спектру даних для аналізу чинної соціальної політики у підрозділі 3.1 дисертації, зокрема за показниками результативності роботи органів державної влади в соціальній сфері України та з приводу надання соціальних послуг. Аналіз додаткових статистичних даних дав би змогу додатково оцінити існуючі умови сприяння економічним суб'єктам в налагодженні соціального підприємництва.

4. Доцільно було більше уваги приділити теоретичному дослідженню інструментів державного регулювання за рахунок уточнення авторської позиції щодо сутності понять «розвиток соціального підприємництва» та «стратегія розвитку» у підрозділі 1.3 дисертації), оскільки з тексту не зрозуміло авторське бачення цих понять при обґрунтуванні власних пропозицій у конструктивній частині дослідження (Розділ 3) при формуванні векторів регулювання, моделей регулювання та стратегій розвитку соціального підприємництва в національній економіці.

5. Потребують додаткових обґрунтувань окремі положення дисертації, зокрема, виділення на с.58-59 інституційного та фінансового підходів при розкритті соціального підприємництва; необхідність застосування поняття «потенціал розвитку соціального підприємництва» з позицій його регулювання; авторське бачення зв'язку державного регулювання розвитку соціального підприємництва з чинними нормативними документами щодо реалізації соціальної політики. Додаткові акценти на цих аспектах дослідження суттєвосилили б змістове наповнення запропонованих автором наукових підходів.

Проте, зазначені зауваження в цілому, не впливають на результативність, завершеність та загальну позитивну цінку виконаної дисертаційної роботи, а також не знижують наукової та практичної цінності отриманих результатів.

9. Загальний висновок та оцінка дисертації

Дисертаційну роботу Голубєва Олександра Володимировича на тему «Державне регулювання розвитку соціального підприємництва в національній економіці» є підстави визнати самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому обґрунтовано авторський підхід до формування науково-методичних, практичних засад та концептуальних положень щодо державного регулювання розвитку соціального підприємництва в національній економіці.

Зміст дисертаційної роботи відповідає обраній темі, забезпечує досягнення поставленої мети і завдань дослідження. Дисертаційну роботу відрізняє логічність викладення матеріалу, єдність змісту, доречне використання аналітичних даних, які підтверджують результати дослідження. Анотація дисертації повною мірою розкриває її основні положення та відображає зміст і структуру роботи.

Дисертаційна робота «Державне регулювання розвитку соціального підприємництва в національній економіці» відповідає галузі знань 05 «соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка».

Високий науково-теоретичний рівень, аргументованість і достовірність отриманих висновків, наукова новизна, теоретико-методичне і практичне значення роботи дають підстави для висновку, що дисертаційна робота «Державне регулювання розвитку соціального підприємництва в національній економіці» за формальними та змістовними ознаками відповідає вимогам нормативних документів до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії

(зокрема, наказу МОН України №40 від 12.07.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року №261, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ №341 від 21.03.2022 р.), а її автор – Голубєв Олександр Володимирович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри публічного управління
та менеджменту організацій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»

Анастасія ДУКА

Підпис Анастасії Дуки засвідчує
Вчений секретар

Літченко